

УДК 001.8:377.35+378(477)

## АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ МОДЕЛЕЙ ТА МОДЕЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

кандидат педагогічних наук, Загородня А.А.

Міжрегіональна Академія управління персоналом, Україна, Київ

*У статті розглянуто модель професійної підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах України. Наведено інформацію щодо тлумачення понять «модель», «моделювання», «освітня модель». Розкрито підходи щодо моделювання професійної підготовки фахівців економічної галузі: компетентнісний, холістичний, синергетичний, діяльнісний, сценарний, профієографічний. Представлено вимоги до моделювання процесу професійної підготовки майбутнього фахівця. Визначено особливості процесу моделювання.*

*Ключові слова: модель, моделювання, освітня модель, майбутній фахівець економічної галузі, студент, вищий навчальний заклад, професійна підготовка.*

*PhD in Pedagogy, Zahorodnia A.A. Problem analysis model and simulation of professional training for economic areas in higher education institutions of Ukraine/ Interregional Academy of Personnel Management, Ukraine, Kiev*

*The study describes a model of professional training in the economic area of higher educational institutions of Ukraine. A information regarding the interpretation of the concepts of «model», «simulation», «educational model» provides. Approaches to modeling professional training economic area: competence, holistic, synergistic, activity, scenic, profieiografichny opened. The requirements for simulation training future specialist process presented. The features of the modeling process defined.*

*Keywords: model, modeling, educational model, the future specialist economic area, student, university, professional training.*

**Вступ.** В умовах сьогодення проблема моделювання професійно важливих якостей майбутніх фахівців та їх формування в процесі реалізації професійної підготовки набуває особливої актуальності. Процес моделювання враховує особливості психічної активності студентів, специфіку змісту навчального матеріалу та закономірності розгортання процесу навчання, що стає вагомим поштовхом до розв'язання поставлених перед ним завдань, а саме: отримання опису характеристики діяльності фахівців безпосередньо на виробництві, виявлення невідповідності між підготовкою фахівців та конкретною діяльністю які з певних причин не можуть бути розв'язані

безпосередньо. У свою чергу результат моделювання відкриває нові можливості цілеспрямованого впливу на організацію пізнавальної діяльності в освітньому середовищі вищого навчального закладу.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дає підстави стверджувати, що сутність понять «модель» та «моделювання» у своїх працях досліджували Г. Атанов, І. Бартенєва, Г. Ковальчук, В. Козаков, І. Козич, О. Леонтьєв, Л. Лур'є, Т. Новаченко, Н. Мачинська, В. Шадриков, М. Фіцула та ін. Загалом у науковій літературі подані найрізноманітніші визначення понять «модель», «моделювання».

Освітня модель в сучасному світі, на думку Л. Лур'є, це модель свободи і необхідності, моралі і моральності, де поетапні дії, спрямовані на досягнення результату, досить суперечливі та інваріативні. Центром моделювання в освіті повинні бути умови, сам процес, а не «гарантований результат» застосування освітніх технологій [1, с.16]. Згідно поглядів М. Фіцули, освітня модель визначається як «смилова» представлена і матеріальна реалізована система, яка адекватно відображає предмет дослідження, є засобом теоретичного дослідження педагогічних явищ через уявне моделювання життєвих ситуацій; допомагає пізнати закономірність поведінки людини в залежності від окремого випадку [2, с.32].

Модель - специфічний об'єкт, створений з метою одержання і/або зберігання інформації у формі уявного образу, опису знаковими засобами (формулами, графіками і т.п.) або матеріального предмета, що відображає властивості, характеристики та зв'язки об'єкта-оригінала довільної природи, які є істотними для вирішення суб'єктом (людиною) певного завдання [3, с.186].

Аналіз різних підходів щодо тлумачення поняття процесу моделювання, дає можливість стверджувати, що моделювання - це творчий цілеспрямований процес конструктивно-проектної, аналітико-синтетичної діяльності з метою відображення цілісної характеристики об'єкта або його окремих складових, які визначають функціональну спрямованість об'єкта, забезпечують стабільність його існування та розвитку. Базовою основою моделювання є чітке формулювання мети, яка визначає тип використовуваних моделей та їх призначення. Кінцевим продуктом моделювання є остаточний варіант моделі, що відображує істотний характер досліджуваного об'єкта чи явища. Така може виконувати різні функції залежно від ціле, мети та завдань її створення. Процес моделювання допомагає систематизувати вивчення явищ або процесів, знаходить оптимальні шляхи їх цілісного відображення, окреслює більш повні зв'язки між компонентами, відкриває можливості для створення умов верифікації теоретичний знань, а також цілісних класифікацій.

**Мета статті** - розглянути особливості процесу моделювання професійної підготовки майбутніх фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах України.

Модель професійної підготовки майбутніх фахівців економічної галузі ґрунтується на таких методологічних підходах: компетентнісному, холістичному, синергетичному, діяльнісному. В основі компетентнісного підходу закладено формування нового бачення змісту освіти, сприяння до переорієнтації традиційних когнітивних тенденцій вищої освіти, її методів і технологій [4,с.42]. Холістичний підхід ґрунтується на цілісному уявленні про організм людини, в якому все взаємопов'язане і взаємообумовлене, що сприяє розширенню наукової концепції світоустрою, сприяє її розвитку, доповнює уявлення про людину як мікрокосмос, цілісну, надзвичайно складну і багатогранну, здатну до самоорганізації біоенергоінформаційну систему [5]. Синергетичний підхід, полягає в тому, що керувати не керуючи, тобто ненав'язливо спрямовувати студентів на позитивний шлях їх саморозвитку, самовиховання, самоосвіти та самовдосконалення [6]. Діяльнісний підхід передбачає орієнтацію на розвиток творчого потенціалу особистості, дозволяє враховувати індивідуальні та вікові особливості кожного студента через посередництво діяльності, яка сприяє самореалізації та особистісному зросту [7].

Описуючи модель сучасного фахівця економічної освіти В. Шадриков зазначає, що процес моделювання повинен враховувати вимоги до майбутнього фахівця, спираючись на стан розвитку економіки суспільства та конкретних знаннях, психологічних уявленнях про структуру практичної діяльності; перспективного підходу до оцінки якості освіти. Конкретна модель з конкретного фаху буде відрізнятися цілями, функціями, компетенціями, якостями, знаннями, правилами та критеріями досягнення мети, інформаційним забезпеченням. Саме тому, структурними компонентами моделі фахівця є такі компетентності: соціально-особистісні, загально професійні та спеціальні [8].

На нашу думку, процес моделювання професійної підготовки фахівців передбачає поділ відповідно до цілей та завдань розробки моделі, серед яких: отримання інформації та її переробка для впровадження в освітній процес ВНЗ; доручення фахівців до тієї чи іншої сфери, розробка посадових інструкцій, паспортів спеціальностей тощо.

На думку І. Козич процес моделювання має наступні важливі ознаки досліджуваного об'єкта: відображення або імітація; здатність до заміщення; можливість давати нову інформацію; наявність точних умов, правил побудови процесу моделювання та переходу від інформації про модель до інформації про об'єкт [9].

Моделювання є невід'ємною складовою цілеспрямованої діяльності й розглядається нами як: дослідження об'єктів пізнання на їх моделях; побудова моделей реально наявних предметів та явищ (живих організмів, суспільних систем, різноаспектних процесів тощо); педагогічне відтворення дидактичних і психічних процесів, характеристик, явищ, систем, а також суб'єктів освіти за допомогою реальних (фізичних) або ідеальних (логічних, математичних) моделей. Вважаємо, що принципами моделювання є: наочність, визначеність, об'єктивність.

Заслуговує на увагу процес моделювання, запропонований Г. Ковальчук, який характеризується уточненням цілей навчання; визначенням форм і методів навчання з урахуванням соціально-психологічних особливостей студентської групи та забезпечення необхідних рівнів засвоєння елементів бази знань; розробленням дидактичних матеріалів; розробленням завдань тестового контролю [10].

Заслуговує на увагу і необхідність створення ієрархічної структури моделі та поділ її на три рівні. Такий аспект пов'язаний з тим, що є спільні види діяльності, які виступають загальними для фахівців будь-яких освітніх установ. До першого рівня слід віднести: спілкування з людьми, управління, оволодіння методами самоосвіти, самовдосконалення, самоорганізації та ін. Тобто такі діяльності, що пов'язані з світоглядними, морально-етичними, загальнокультурними нормами поведінки людини. Наступний рівень складають діяльності, пов'язані із загальнонауковим аспектом, а останній рівень пов'язаний з вузькою спеціалізацією.

Як зазначає Н. Мачинська процес побудови моделі професійної підготовки фахівця має відповідати наступним вимогам: розуміння сутності та суспільної значущості своєї спеціальності; дотримання етичних і правових норм суспільства; наявність аксіологічних прагнень (ідеалів), цінностей, пріоритетів, мотивацій та ін.; володіння законами міжособистісного спілкування та уміння використовувати їх на практиці; здатність приймати рішення і нести за них відповідальність; наявність суто гуманних мотивів – почуття справедливості, співчуття, готовності допомогти, любові до родини; патріотизм, підтримка сприятливого клімату в середині колективу тощо [11, с.241-242]

Не менш важливою ознакою процесу моделювання є виокремлення його особливостей серед яких нами виділено наступні: 1) моделювання нерозривно пов'язане з процесами абстрагування та ідеалізації, за допомогою яких відбувається виділення значущих сторін модельованих об'єктів. При цьому специфіка процедури моделювання полягає в тому, що аналіз, абстрагування та ідеалізація відбувається або за допомогою операцій з реальними об'єктами, що сприймаються на чуттєвому рівні, зокрема, зі знаками, або ж за допомогою наочних

образів, отриманих при безпосередньому спостереженні за об'єктами та практичної дії з ними. Ця функція «глобалізації» може реалізуватися, наприклад, у формі створення візуальної картини, об'єкта, його схеми або шляхом побудови знакової системи, що дозволяє наочно уявити і зробити доступним для огляду зв'язки та відносини, що характеризують об'єкт як ціле; 2) моделювання тісно пов'язане з науковим пошуком та експериментом. Вивчення будь-якого явища на його моделі при предметному і математичному моделюванні є особливим видом експерименту, специфіка якого в порівнянні зі звичайним експериментом полягає в тому, що в процесі пізнання включається проміжна ланка- модель, що виступає, з одного боку, як засіб, а з іншого боку - як предмет експериментального дослідження, замінює (заміщає) справжній об'єкт вивчення. Завдяки цьому можливості експериментального дослідження значно розширюються. Найважливіше значення набуває модельний експеримент тоді, коли об'єктом вивчення є ті сторони явища, які фізично не можуть бути відокремлені від нього самого; 3) моделювання є важливим елементом у процесах висунення й експериментальної перевірки гіпотез, оскільки у структурі моделей можна побачити процеси і взаємозв'язки, що визнаються, згідно припущення.

**Висновки.** Таким чином, моделювання професійної підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах України являє собою педагогічний процес, спрямований на формування професійної культури майбутнього фахівця, що забезпечує його готовність до ефективної взаємодії з різними категоріями населення.

### **Література:**

1. Лурье Л.И. Как формализовать образование / Л.И. Лурье // Моделирование социально-педагогических систем: Материалы региональной научно-практической конференции (16-17 сентября 2004 г.) / Гл. ред. А.К. Колесников; Отв. ред. И.П. Лебедева; Перм. гос. пед. ун-т. - Пермь, 2004. - 298с.
2. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М.М. Фіцула. - К.: Академвидав. - 2010. - 456 с.
3. Бартенєва І.О. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / І.О. Бартенєва, І.М. Богданова, І.В. Бужина та ін. - Одеса: ПДПУ імені К.Д. Ушинського. - 2002. - 344 с.
4. Міхєєнко О.І., Котелевський В.І. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців зі здоров'я людини до застосування здоров'язміцнювальних технологій / О.І. Міхєєнко, В.І. Котелевський// Педагогіка і психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту, 2014. - № 9. - С.41-46.



5. Juvva S., Newhill C.E. *Rehabilitation Contexts: A Holistic Approach. Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 2011, vol.2(21), pp. 179-195.
6. Новаченко Т.В. К вопросу о синергетике образования / Т.В. Новаченко // *Виховання і культура*. - 2001. - №1(1). - С. 24-26.  
Атанов Г.О. *Теорія діяльнісного навчання* / Г.О. Атанов. - К.: Кондор. - 2007. - 185 с.
7. Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход / В.Д. Шадриков // *Высшее образование сегодня*. - 2004. - № 4. - С.28-31.
8. Козич І.В. Модель формування конфліктологічної компетентності соціального педагога в умовах магістратури / І.В.Козич // *Вісник Запорізького національного університету*. - 2008. - № 1. - С.110-118.
9. Ковальчук Г.О. *Активізація навчання в економічній освіті: Навч. посібник* / Галина Олександрівна Ковальчук - 2-ге вид., доп. - К.: КНЕУ, 2003. - 298 с.
10. Мачинська Н.І. *Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю: монографія* / Н.І. Мачинська, за ред. док. пед. наук, проф., член-кор. НАПН України С.О. Сусоєвої. - Львів: ЛьвДУВС, 2013. - 416 с.

#### **References:**

1. Lure L.I. *Kak formalizovat obrazovanie* / L.I. Lure // *Modelirovanie sotsialno-pedagogicheskikh sistem: Materialy regionalnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii (16-17 sentyabrya 2004 g.)* / Gl. red. A.K. Kolesnikov; Otv. red. I.P. Lebedeva; Perm. gos. ped. un-t. - Perm, 2004. - 298s.
2. Fitsula M.M. *Pedahohika vyshchoi shkoly: navch. posib.* / M.M. Fitsula. - K.: Akademvydav. - 2010. - 456 s.
3. Bartienieva I.O. *Pedahohika vyshchoi shkoly: navch. posibnyk* / I.O. Bartienieva, I.M. Bohdanova, I.V. Buzhyna ta in. - Odesa: PDPU imeni K.D. Ushynskoho. - 2002. - 344 s.
4. Mikheenko O.I., Kotelevskiy V.I. *Model profesiynoi pidgotovki maybutnikh fakhivtsiv zi zdorov'ya lyudini do zastosuvannya zdorov'yazmitsnyuvalnikh tekhnologiy* / O.I. Mikheenko, V.I. Kotelevskiy // *Pedagogika i psikhologiya ta mediko-biologichni problemi fizichnogo vikhovannya i sportu*, 2014. - № 9. - S.41-46.
5. Juvva S., Newhill C.E. *Rehabilitation Contexts: A Holistic Approach. Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 2011, vol.2 (21), pp. 179-195.
6. Novachenko T.V. *K voprosu o sinergetike obrazovaniya* / T.V. Novachenko // *Vikhovannya i kultura*. - 2001. - №1(1). - S. 24-26.
7. Atanov H.O. *Teoriia diialnisnoho navchannia* / H.O. Atanov. - K.: Kondor. - 2007. - 185 s.

8. *Shadrikov V.D. Novaya model spetsialista: innovatsionnaya podgotovka i kompetentnostnyy pokhod / V.D. Shadrikov // Vysshee obrazovanie segodnya. - 2004. - № 4. - S.28-31.*
9. *Kozych I.V. Model formuvannia konfliktolohichnoi kompetentnosti sotsialnoho pedahoha v umovakh mahistratury / I.V.Kozych // Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. - 2008. - 1. - S.110-118.*
10. *Kovalchuk H.O. Aktyvizatsiia navchannia v ekonomichnii osviti: Navch. posibnyk / Halyna Oleksandrivna Kovalchuk - 2-he vyd., dop. - K.: KNEU, 2003. - 298 s.*
11. *Machynska N.I. Pedahohichna osvita mahistrantiv vyshchych navchalnykh zakladiv nepedahohichnoho profilu: monohrafiia / N.I. Machynska, za red. dok. ped. nauk, prof., chlen-kor. NAPN Ukrainy S.O. Sysoievoi. - Lviv: LvDUVS, 2013. - 416 s.*